

familie- Geheim

Familiegeheim

Voor 'huwelijk' mag je natuurlijk ook 'partnerschap' lezen.

Hoewel dit flipboekje vooral aan ouders is gericht, kun je er als volwassen kind' zeker ook wat aan hebben.

Wie geregeld kijkt naar een tv-programma als "DNA onbekend" of "Spoorloos", raakt onder de indruk van de enorme impact die een familiegeheim op kinderen kan hebben.

Vaak gaat het daarbij om 'vaderschap', een begrip dat bij een afwezige of onbekende vader voor een kind veelal wat vaag maar erg beladen kan zijn *, of dat bij een niet biologische vader pas een rol gaat spelen op het moment dat er twijfel bij het kind ontstaat.

Het hebben van een niet biologische vader kan allerlei oorzaken hebben. Een vrouw die trouwt terwijl ze al zwanger is van een vorige vriend. Beiden zijn dan op de hoogte – of niet: Als zij dit niet aan haar (a.s.) echtgenoot vertelt, weet deze niets, al zou hij aan zijn vaderschap kunnen gaan twijfelen doordat de baby 'toch wel groot is voor een prematuur geboren kindje'.

Ook 'vreemdgaan' tijdens het huwelijk kan ervoor zorgen dat een kind een andere biologische vader heeft dan hij denkt.

Een situatie waarin beide ouders weten dat vader niet de biologische vader is, is er als een alleenstaande moeder verkering krijgt en trouwt als het kind nog erg jong is. Meestal wordt dit dan wel aan het kind vertelt, omdat de kans dat het kind het anders uit andere bron zal vernemen wel erg groot is, te groot – toch zijn er situaties waarin een kind dit echt niet weet, namelijk als zijn omgeving dit 'spel' consequent meespeelt. Zo kan het kind de enige zijn in zijn familie en buurt die niet van het 'andere vaderschap' op de hoogte is.

Dan is er nog een heel andere situatie waarbij vader niet de biologische vader is: de donorinseminatie. Donorinseminatie is al decennialang een welkome oplossing bij onvruchtbaarheid van de vader. Hierbij werd door de donor-organisatie steeds doelbewust gezocht naar een donor met eigenschappen die zo veel mogelijk leken op die van vader. De donor zelf bleef onbekend, en als ouders hoopte je maar dat een goede 'match' allerlei ongewenste vragen in de toekomst zou kunnen voorkomen. Want donorinseminatie werd veelal stilgehouden, en met succes zolang de omgeving maar niet ging twijfelen door een opmerkelijk verschil in eigenschappen tussen vader en kind – over donorschap straks meer. Overigens berust zulke geheimhouding lang niet altijd op de wens het kind blijvend in het ongewisse te laten. Want vaak zijn ouders wel degelijk van plan om 'het te zijner tijd' aan hun kind te vertellen, zodra het wat groter' is en 'de tijd er rijp' voor is. Maar ja, wanneer is dat? En naarmate het kind groter wordt, wordt het steeds moeilijker om hem de waarheid te vertellen, want die confrontatie zal pijn doen. Dus vaak 'kwam het er gewoon niet van'. Dat gaat soms 'goed' (tussen aanhalingstekens), maar vaak ook niet. Want zo'n geheim kan te pas of te onpas – meestal te onpas – door de mand vallen, en dat kan op allerlei manieren. Zo kan de appel toch wel érg ver van de boom gevallen te zijn, of bleek de kleur van haar of ogen niet te kloppen, of de bloedgroep enz. En wat nog vaker gebeurt is dat een 'behelpzaam' familielid of vriend(in) van de ouders loslippig wordt.

De discussie over de (on)wenselijkheid van onbekend donorschap zal ik hier niet breed uitmeten – op het internet is er al genoeg over te vinden. Veel potentiële zaaddonoren krabben zich achter het oor, of zien van donorschap af indien hun anonimiteit niet gewaarborgd is. Hierdoor valt de discussie over de wenselijkheid van donorinseminatie grofweg uiteen in :

- de noodroep van echtparen met een onvervulbare kinderwens – in combinatie met een gynaecoloog die deze wens met donorzaad kan vervullen. En
- het verweer van de op deze wijze verwekte kinderen, die hun bewust anonieme vader niet (mogen) kennen.

Als kinderarts sprak ik bij mijn gynaecologische collega's tegen dovemans oren als ik dit dilemma wilde bespreken – zij zagen het probleem niet zozeer: zij hoorden alleen de noodkreet van de kinderloze vrouw; want pasgeboren kinderen protesteren nog niet. Cru gesteld: de kinderwens van mensen woog voor mijn toenmalige collega's zwaarder dan het recht van een kind te weten wie zijn biologische vader is.

Eerlijk gezegd denk ik zelf dat weten wie je ouders zijn werkelijk een 'recht' behoort te zijn, dat daarmee boven elke wens of verlangen uitgaat.

Indien je als ouders al vanaf heel vroeg, nog voor een kind dit kan begrijpen, steeds gewoon eerlijk bent over het feit dat jullie de vader en moeder zijn van je kind, en erbij vermeldt dat er nóg iemand is die 'geholpen heeft om jou je plekje in ons gezin te geven' (door afstand, zaadje of eitje), dan benoem je de feiten **. Om dit al vanaf babytijd te vertellen is niet moeilijk, en maakt het ook daarna gemakkelijker om dit feit bij de verschillende aanleidingen weer aan te stippen en als gezinsgegeven je eigen te maken.

Dat daarin een potentieel (klein of groter) probleem voor je kind verankerd ligt, is iets waar hij mee om zal moeten leren gaan. Maar dat zal veel gemakkelijker gaan als de biologische ouder bekend is.

Vader is niet de biologische vader

Als een echtpaar met aanvankelijk alleen 'moeders kind' naderhand samen nog een of meerdere kinderen krijgt, lijkt alles 'netjes opgelost'. Toch blijkt de praktijk nogal eens weerbarstig, want het blijkt lang niet altijd mee te vallen om 'andermans bloedjes van kinderen' werkelijk als je eigen kinderen te beschouwen ***. En al ben je er zelf nog zo van overtuigd dat jij geen onderscheid maakt in de aanpak van een of enkelen van jullie kinderen, je partner kan daar af en toe echt anders over denken. Zo'n situatie kan er (onopzettelijk) toe leiden dat de vader zijn 'bloedeigen' kinderen toch wat anders bejegt dan het buiten dit huwelijk geboren (of verwekte) kind. En zelfs als moeder af en toe alleen maar die indruk zou hebben en daardoor dit kind wat extra in bescherming zou nemen tegen sommige beslissingen van vader ***, hoe menselijk ook, kan dit tot spanning tussen de partners leiden – en een kind voelt al gauw dat hij hier een rol in speelt. Dit nog los van het feit, dat hij het vaak ook feilloos zal aanvoelen als de houding van vader naar hem toe soms net iets anders is dan naar de andere kinderen. Niet dat hij dit onder woorden kan brengen, het blijft een gevoel. Maar dit alles maakt wel dat een kind zich, onwetend, toch enigszins 'buitenstaander' kan voelen. En naarmate hij groter en ouder wordt, kan twijfel verder groeien en daarmee een gevoel van onzekerheid over zijn plek in de wereld.

Familiegeheimen en taboe

In deze tijd van veel meer openheid, tot zelfs het etaleren van allerlei zeer private zaken op Facebook toe, lijken familiegeheimen minder vaak een heimelijke rol te spelen binnen de familieverbanden. Maar verdwenen zijn zulke geheimen zeker nog niet. En waar het vroeger vooral ging over 'taboes', dat wil zeggen situaties die afbreuk (zouden kunnen) doen aan het aanzien van jou en/of van de familie, gaat het daar nu in wezen nog steeds om, al is de gêne erover veelal wel wat minder.

Hoewel onduidelijk vaderschap een belangrijk aandeel vormt in alle familiegeheimen, zijn er natuurlijk nog veel meer onderwerpen die binnen de taboesfeer kunnen vallen en daarmee uitnodigen of (bijna) dwingen tot geheimhouding. Zo kunnen drankproblemen van een ouder of grootouder tot de familiegeheimen behoren, of huiselijk geweld achter de voordeur. Ook prostitutie en een gevangenisverblijf worden vaak stilgehouden. En zelfs een psychiatrische behandeling of ernstige lichamelijke ziekte (kanker, HIV) kan nog steeds in de taboesfeer terecht komen.

En waar we het tot nu toe vooral over onduidelijk vaderschap hebben gehad, ook

moederschap werd vroeger nogal eens verdoezeld, omdat 'kuisheid' (alleen voor meisjes!) als hoogste goed gold en een buitenechtelijke zwangerschap dus 'schande' voor de familie betekende. Dat is iets waar vooral veel meisjes van onze allochtone bevolkingsgroep nog steeds onder lijden. Bij een tienerzwangerschap was het vroeger niet ongebruikelijk dat de jonge moeder afstand moest doen van haar kind. Enerzijds waren er dan adoptieouders die graag deden voorkomen alsof zij de biologische ouders van het kind waren, anderzijds was ook het afgestaan hebben van een baby iets dat stilgezwegen moest worden. Dit taboe met een 'verdoezeld kind' uit een vroegere relatie komt vooral in een programma als 'Spoorloos' geregeld en schrijnend in beeld, doordat dit taboe in vele culturen nog steeds volop geldt, vaak nog veel meer dan bij ons.

In grote gezinnen werd zo'n situatie nogal eens opgelost door het kind uit een 'slippertje' van een oudere dochter toe te voegen aan het (groot)ouderlijk gezin zonder dat het kind wist dat 'moeder' eigenlijk oma was. Vooral doordat er bijna geen heel grote gezinnen meer zijn, speelt dit nu nauwelijks meer, evenmin als het gebruik dat een moeder van een groot gezin soms een of meerdere van haar kinderen afstond aan haar kinderloze (schoon)zus. Als toppunt van 'schande' gold prostitutie, en nog meer: incest. En dit behoort nog steeds tot de zwaarste taboes, ook in onze huidige samenleving. Kinderen die daaruit voortkomen worden veelal onkundig in gelaten van dit feit, terwijl de omgeving het wél weet, of op z'n minst er over speculeert.

Wat ikzelf nog steeds niet kan begrijpen is, dat vroeger een doodgeboren of heel jong overleden kind veelal werd 'doodgezwegen', 'daar praatte je niet over'. Wellicht zat daar een bijgeloof achter waarin praten over dat kindje ongeluk met zich zou kunnen meebrengen? Voor ouders moet dit een eenzame extra last hebben betekend. Voor een volgend kindje dat wél bleef leven betekende dit (veelal onbewust) extra verwachtingen – een 'bijzonder kind', of in medisch jargon een 'kostbaar kind'. En al is dit nu gelukkig geen taboe meer, het dode kindje speelt vaak wel een niet onbelangrijke rol in het leven van ouders, én daarmee in dat van het 'bijzondere kind' (over het 'bijzondere kind' volgt t.z.t. een aparte bijdrage).

Geheimhouding

In al deze taboe-situaties is er dus sprake van een geheim, dat slechts aan één, aan enkele of aan meerdere mensen bekend is, maar niet aan het betreffende kind. Zo'n 'familiegeheim' (of zelfs 'buurt-geheim') heeft wezenlijke implicaties.

Hoe een kind zich voelt als zo'n familiegeheim uitkomt, hoor en zie je in de genoemde tv-programma's: het inmiddels grote, of zelfs volwassen kind voelt zich beduveld en daardoor gekwetst tot in het diepste van zijn ziel. "Als je zelfs je ouders niet meer kunt vertrouwen, wie dan nog wel?" In zo'n situatie noemt iemand vaak, vele jaren later nog, 'altijd het gevoel gehad te hebben dat er iets niet klopte'. Vaak terecht, als niet de vader in het gezin de biologische vader was, maar die aardige 'oom' of buurman. Overigens soms ook ten onrechte en bleek vader toch de biologische vader, ondanks een gevoel of geruchten. Een familiegeheim kan knagen aan iemands 'gevoel er te mogen zijn', of nog erger.

Als ouders is het goed je te realiseren dat het onderhouden van een familiegeheim het vertrouwen van je kind in jullie zelf, én in de wereld, flink kan ondermijnen. Opgroeien met iets onbestemds, al weet hij nog niet precies waar het om gaat, blijkt bij een kind een gevoel van 'onbezorgde jeugd' flink in de weg te kunnen staan. Dat is meer dan jammer en onnodig. Het probleem wél kennen betekent leren ermee om te gaan, hoe lastig misschien ook. Met onbestemde gevoelens die je niet kunt plaatsen is dát niet mogelijk, en komt een confrontatie extra hard aan.

Mocht je er van overtuigd zijn, dat een (al dan niet jong) kind ‘vast niets zal merken van een familiegeheim’ – “als niemand iets zegt dan is er toch geen probleem?” – dan hoef je je alleen maar in te leven in de spanning die je zelf als ouders heus gaat voelen zodra het gespreksonderwerp maar even in de buurt van ‘het geheim’ komt – en dat zal veel vaker gebeuren dan je nu wellicht bevroedt. Een schietgebedje als “Laat alstublieft niemand z’n mond voorbijpraten!” zal geregeld gepreveld worden, want het bewaren van een geheim is nu eenmaal moeilijk. En dan denk je toch nog dat niemand die spanning zou opmerken, zelfs je eigen kind niet? Dat geloof je toch ook zelf niet – tenzij je een werkelijk slechte band met je kind hebt. Want ook al zal hij die spanning niet kunnen plaatsen, hij voelt wel degelijk dat er iets speelt, en waarschijnlijk ook dat dit met hem te maken heeft. Dat moet je niet willen voor je kind, nog los van de onnodige last die je er jezelf mee op je schouders laadt.

Kortom, dit verhaal is een duidelijk pleidooi vóór openheid, en tégen het moeten opgroeien in een familie waar duistere geheimen nog steeds in stand gehouden worden. Van het recht in de ogen durven kijken van de realiteit wordt niemand slechter, en het biedt je kinderen echt meer vastigheid in het leven.

Voel je nu vooral niet schuldig als je deze openheid nog niet hebt aangedurfd. Want er is inderdaad wel moed voor nodig om open uit te komen voor iets dat in je omgeving als negatief wordt beoordeeld – en zeker als je kind al wat ouder is. Maar als het je wél lukt, zal je na de eerste roerige periode merken, dat het leven ontspannener wordt voor jouzelf én voor je kind. Al zullen enkele mensen in je omgeving je vast wel scheef blijven aankijken. Dit betekent overigens niet, dat je nu ineens al jullie familiegeheimen in de openbaarheid moet gaan gooien, want met name het zomaar openbaren van sommige geheimen in de vorige generatie kan lelijk schade berokkenen aan enkele personen en aan de familie-verhoudingen. Wel is het goed om, als gesprekken met vrienden en/of generatiegenoten binnen de familie niet tot een oplossing leiden, of bij echt zware geheimen professionele hulp te vragen bij het vinden van een weg waarop je je eigen kind toch een wat beter zicht op de realiteit kunt bieden zonder mensen te beschadigen.

“Waarom hoort een onderwerp als ‘Familiegeheim’ in een website als ‘Is mijn kind wel gezond?’”. Dat is snel uitgelegd: Een familiegeheim is de oorzaak van heel wat psychische spanning bij een of meerdere gezinsleden. Spanning die onderhuids nooit helemaal weg is - (zie [‘Functionele klachten’](#), blz 4). Dat heeft zijn weerslag op het hele gezin. Vooral als moeder (degene die het meest met de kinderen verkeert) af en toe, geregeld, of steeds wat in spanning verkeert of ‘het geheim’ niet verklapt zal worden, voelt een kind dat en ondergaat het zelf ook die spanning. Zijn dagelijkse spanningsmomenten komen daar gewoon bovenop.

Aan jou als kind

In het programma ‘Spoorloos’ zie je vaak verwarring optreden over de [benaming](#) ‘vader’, en in geval van adoptie of eiceldonatie ook over ‘moeder’. Zodra duidelijk wordt dat iemand anders de biologische vader is, gaan (grote) kinderen zich afvragen wat dit zal veranderen in hun verhouding met degene die ze tot dan toe vader genoemd hebben. Wie moet je dan nu ‘pappa’ of ‘vader’ noemen, oftewel wie is nu eigenlijk je ‘echte vader’?

Heel verwarrend, en het is goed om al vlot duidelijkheid te creëren, voor jezelf en voor je ouders. Dat lukt het best als je het onduidelijke begrip ‘echte vader’ laat varen. Want de man met wie je bent opgegroeid en die je tot dan toe had aangesproken met ‘vader’ of ‘pappa’, je pleegvader dus, was je ‘echte opvoed-vader’. En de biologische vader die nu ineens aan jouw wereldbeeld is toegevoegd heeft vrijwel of helemaal geen vaderrol gespeeld, maar van hem heb je wel ‘echt de helft van jouw genen’.

Het is dus weinig zinvol om te discussiëren over wie nu je ‘echte vader’ is. Dat ‘echte’ werkt alleen maar verwarrend en kun je dus beter laten rusten.

Dit kan goed door je pleegvader te blijven aanspreken zoals je dat steeds deed, met 'pappa', 'pa' of 'vader' – het markeert de gevoelsband die jullie hebben. Daarbij is hij niet veranderd. En noem je toegevoegde biologische vader dan zoals je wilt, maar bewust ánders dan je je pleegvader altijd hebt genoemd. Een biologische vader die ineens je leven binnenrolt zal nooit zo'n vaderrol kunnen spelen, maar wel een aanvullende rol. Ook belangrijk, maar wezenlijk anders.

Als het bij jou om een biologische moeder en een pleegmoeder gaat, geldt eigenlijk iets dergelijks. Natuurlijk is het feit dat de een je heeft gebaard en je heeft moeten afstaan (waardoor dan ook) heel belangrijk en emotioneel. Maar jaren van opgroeien, opvoeding, lief en leed zijn zeker zo wezenlijk, al sta je daar wellicht niet alleen in positieve zin bij stil. Je hebt dus twee moeders, die beiden 'echt' zijn. Geef je nieuw teruggevonden moeder een eigen naam, ánders dan jouw benaming van je pleegmoeder.

En even terzijde, het is een advies dat overigens ook goed werkt in een situatie die de meesten van ons gewoon kennen: hoe noem je je verse schoonouders? Het 'wringt' om de ouders van je partner hetzelfde te benoemen als je eigen ouders. Dat voorkom je door hen net wat anders te benoemen dan je eigen ouders, of ze bv. bij de voornaam te noemen.

Hoewel de keuze beperkt is, zijn er genoeg benamingen voor moeders: ma, mam, mamma, mammie, mams, moe, moeke, moes, moesje. Zo ook voor vaders: va, pa, pap, pappa, paps, pee, vaar, vake, ouwe. Of iets heel anders, zoals tante of oom, of gewoon de voornaam.

Voetnoten

* De verzwegen vaderfiguur

Een toch echt andere situatie is die waarin een moeder 'niet meer weet' of domweg verzwijgt wie de vader van het kind is. De pijn die moeder dan nog steeds voelt over de kennelijke afwijzing door de man voor wie ze positieve gevoelens koesterde en toeliet tot in haar binnenste, en die nadien toch nog (al dan niet onwetend van de zwangerschap) de benen nam, die pijn kan haar beletten om open (en eerlijk) te zijn over de vader. Het kind durft dit onderwerp niet nog eens op te pakken, nadat het al eens geprobeerd had hier met moeder over te praten, maar meteen voelde dat dit te pijnlijk was voor moeder. Tot vaak pas na moeders overlijden, wanneer mét haar ook deze kennis in het graf is verdwenen.

Wat deze situatie zo anders maakt is het feit dat het kind wéét dat de identiteit van de biologische vader onbekend is, of door moeder geheim wordt gehouden. En misschien dat er nog wel iemand in de omgeving is die iets weet. Hoe pijnlijk dit ook voor een kind is, hij heeft weet van het geheim en leert daar min of meer mee om te gaan – al blijft de 'onbekende vader' meestal wel knagen aan de ziel. Reden genoeg om die duidelijkheid wél te geven.

** Hoe vertel je al aan zo'n jong kind, dat er 'op afstand' nóg een soort vaderfiguur is?

Dat lijkt misschien ingewikkeld, maar dat is het niet als je al van heel jongs af aan er bij je kind steeds duidelijk over bent dat jullie als ouders hulp hebben gehad bij het krijgen (of maken) van jullie kind, hulp van een bekende of onbekende man of vrouw. Dat lukt het best als je hem in gedachten opneemt in jullie familieband – hij krijgt dus een familiebenaming. Welke dat is hangt af van de relatie die jullie met hem hebben, maar hij krijgt zeker niet jullie benaming als ouders, want die is uniek en alleen voor jullie.

Als de donor bekend is en al dan niet af en toe bij jullie langskomt uit interesse of vriendschap, dan heeft hij al een naam en zou hij 'oom Henk' genoemd kunnen worden. Zijn rol in het geven van een zaadje kan dan af en toe ter sprake komen, op momenten waarop daar in jullie omgang met je kind een aanknopingspunt toe is. Bij eiceldonatie geldt natuurlijk

hetzelfde voor 'tante Truus'.

Maar ook als de biologische vader niet bekend is, dan kun je hem toch een familiebenaming geven – bijvoorbeeld 'oom Pol' of 'tante Polly' – erbij vertellend dat jullie hem helemaal niet kennen, maar dat hij vast een aardig iemand is, omdat hij jullie als ouders geholpen heeft. Meer is er nu eenmaal niet, en dat is genoeg – het zij zo – vergelijk het maar een beetje met Sinterklaas. Dit bedoel ik niet als grapje, want wie tijdens het Sinterklaasfeest bij binnenkomst van de Sint op de gezichten van kinderen én van de ouders let, weet dat daar zich iets heel serieus afspeelt; ook hij is een voor jullie belangrijke persoon 'op afstand', van wie je in wezen nauwelijks iets weet. Maar van Sinterklaas, de goedheiligman die pakjes brengt, moet je op een gegeven moment vertellen dat hij niet bestaat. Bij 'oom Pol', die het zaadje bracht, hoe onbekend verder ook, moet dat juist niet, hij blijft in de familie.

Als de biologische vader bekend is als de vorige serieuze partner van moeder, dan is deze daarmee gewoon ook de vader van het kind. Zijn benaming dient wezenlijk anders te zijn dan de naam die jij als pleegvader hebt (zie bijvoorbeeld blz 4). In de praktijk zie ik vaak, dat kinderen dan praten over 'pappa Henk' en 'pappa Jan'. Ook dat biedt goed onderscheid. Bij vaderschap uit een zeer vluchtige eerdere relatie van moeder zal je meer aan een benaming zoals bij donorschap denken.

Meer informatie over 'Wanneer en hoe praat ik met mijn kind over de rol die een donor bij zijn ontstaan heeft gespeeld?', is te vinden bij de vereniging Freya.nl. Zij bieden een heldere tekst aan die heel behulpzaam kan zijn in jullie keuzes ten aanzien van deze problematiek – deze is hier als [pdf](#) te downloaden.

*** De 'grande famille' – Afrikaans familieverband

Het blijkt lang niet altijd mee te vallen om 'andermans bloedjes van kinderen' werkelijk als je eigen kinderen te beschouwen. Aardig te vermelden is in dit opzicht de situatie in Afrika waar ik veel heb rondgetrokken (Mali). Enigszins vergelijkbaar met de situatie zoals die zich bij ons vroeger op het platteland voordeed is, dat je als vrouw bij een huwelijk intrekt bij de familie van je man. Dat is natuurlijk nogal wat, zeker als je weet dat je je ondergeschiktheid als meisje aan vader en broers inruilt voor een ondergeschiktheid aan man en schoonmoeder (en als je niet de eerste vrouw bent, ook aan de eerste echtgenote). Voor ons is dit gelukkig niet goed meer voor te stellen.

Maar waarom ik toch bij bespreking van de relatie van de vader tot het kind waarvan hij (misschien) niet de verwekker is, de Afrikaanse familieverbanden spiegel met de onze, is het volgende:

Ondanks dat moeder daar ondergeschikt is aan vader, heeft vader als het erop aankomt toch niet zoveel over moeders kinderen te vertellen. Het is moeders (oudste) broer die uiteindelijk zeggenschap heeft over haar kinderen, en dát is iets wat wij niet kennen. De mening van haar broer is bepalend bij alle belangrijke beslissingen zoals welke school voor het kind, beroep, huwelijk. Als kind (neefje) spreek je die oom ook aan met 'Ba' (Pa), en als hij spreekt over 'mijn kinderen' bedoelt hij ook jou. Als iemand daar het over 'mijn zoon' heeft, weet je dus niet of hij zijn bloedeigen zoon bedoelt of een zoon van een zus van hem, of een andere jongen die hij onder zijn hoede heeft genomen – bv het kind van zijn zus uit een minder duidelijke relatie. En die zoon noemt zijn neef even gemakkelijk 'broer' als zijn broer of halfbroer. Voor ons westerlingen is dit nogal verwarrend, maar als ik echt de bloedlijn wil weten, dan vraag ik simpelweg: "Frère – même mère, même père?" ("Je bent zijn broer, maar wil dat ook zeggen dat jullie dezelfde moeder en vader hebben?"). Dát onderscheid is in Afrika veel minder van belang – in de zogeheten 'grande famille' hoor je er allemaal gewoon bij. Wellicht dat dit gebruik ooit is ontstaan doordat het vaders soms moeite kan kosten om al moeders kinderen even eerlijk te behandelen.

